

O'QITISH DAVRI VA UNING AHAMIYATI

Tursunaliyeva Mohinur Zoirjon qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi
mohinurtursunaliyeva2907@gmail.com

Tojimamatov Isroil Nurmamatovich

Farg'ona davlat universiteti Amaliy matematika
va informatika kafedrasida katta o'qituvchisi
israiltrojimamatov@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda zamonaviy ta'lim tizimida o'qitish davrini samarali tashkil etish muammolari va yechimlari o'rganilib, uning ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilindi. Shaxsga yo'naltirilgan va interaktiv metodlar hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish, o'quvchilarning bilimlarini chuqur o'zlashtirishiga, mustaqil fikrlash va kreativ yondashuvlarini shakllantirishga xizmat qilishi ko'rsatildi. Tajribalardan kelib chiqib, ta'lim jarayonini takomillashtirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga yo'naltirilgan yondashuvlarni ilgari suradi.

Аннотация: В данном исследовании рассмотрены проблемы и решения эффективной организации этапа обучения в современной системе образования, а также проанализировано его влияние на результаты обучения. Подчеркивается, что активные, ориентированные на учащегося и интерактивные методы в сочетании с цифровыми технологиями способствуют глубокому усвоению знаний, развитию самостоятельного мышления и творческого подхода. Результаты способствуют совершенствованию образовательного процесса, ориентированного на личностное развитие обучающихся.

Abstract: This study examines the challenges and solutions in effectively organizing the teaching phase in modern education and analyzes its impact on learning outcomes. It highlights that active, student-centered, and interactive methods combined with digital technologies enhance deep knowledge acquisition, independent thinking, and creative approaches. The findings promote improvements in educational processes focused on students' personal development.

Kirish so'zlar: Ta'lim, o'qitish jarayoni, o'qitish davri, bilimlar, ko'nikmalar, motivatsiya, metodlar, samaradorlik.

Ключевые слова: Образование, процесс обучения, этап обучения, знания, навыки, мотивация, методы, эффективность.

Keywords: Education, teaching process, teaching phase, knowledge, skills, motivation, methods, effectiveness.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qitish jarayonini to'g'ri tashkil etish masalasi eng dolzarb muammolardan biri, chunki o'quvchi o'zlashtiradigan bilim, shakllanadigan ko'nikma va rivojlanadigan kompetensiyalar, avvalo, o'qitish davrining qanday tashkil etilganiga bevosita bog'liq. **O'qitish davri** — bu o'quvchining yangi bilimni qabul qilishi, anglash, mustahkamlash va amaliyotda qo'llash jarayonlarini o'z ichiga olgan uzluksiz pedagogik bosqich bo'lib, ta'limning sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Ilmiy adabiyotlarda o'qitish davri o'quv jarayonining markaziy bo'g'ini sifatida qaraladi, chunki aynan shu bosqichda o'quvchi faol bilish jarayoniga kirishadi, fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'qitish davrining to'g'ri tashkil etilishi nafaqat o'zlashtirish darajasini oshiradi, balki o'quvchilarning mustaqil o'rganish motivatsiyasini kuchaytiradi.

Shunga qaramay, amaliyotda o'qitish davrini samarali tashkil etish bilan bog'liq bir qator muammolar uchrab turadi: dars jarayonining noto'g'ri vaqt taqsimoti, faol metodlarning yetarli qo'llanilmasligi, o'quvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinmasligi va refleksiya jarayonining sustligi shular jumlasidandir. Ushbu kamchiliklar o'qitish davrini ilmiy asosda qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – o'qitish davrining mazmunini chuqur tahlil qilish, uning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlash va mazkur jarayonni yanada takomillashtiruvchi amaliy hamda nazariy yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat. Mazkur yondashuv nafaqat ta'lim metodikasini yaxshilash, balki o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

O'qitish davri ta'lim jarayonining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, o'quvchining bilimlarni egallashi, tafakkurini rivojlantirishi va shaxsiy kompetensiyalarini shakllantirishi bilan bevosita bog'liq hisoblanadi. Ushbu davr nafaqat yangi ma'lumotlarni berish bilan, balki o'quvchining ichki motivatsiyasini uyg'otish, mustaqil fikrlashni rivojlantirish hamda o'rganilgan bilimlarni amaliyotga qo'llashga yo'naltirilgan jarayonlar majmuasi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli o'qitish davrining mazmuni psixologik, pedagogik va metodik jihatdan puxta rejalashtirilgan bo'lishi talab etiladi.

Mazkur davrning psixologik-pedagogik mohiyati shundaki, o'quvchi o'zlashtirish jarayonida kuzatish, idrok etish, tahlil qilish, qo'llash va baholash kabi ketma-ket bosqichlardan o'tadi. Ushbu jarayonlar o'zaro chambarchas bog'langan bo'lib, bilimning mustahkam o'rnatilishiga, o'quvchida ongli tushuncha paydo bo'lishiga va fikrlashning puxtalashishiga xizmat qiladi. O'qitish jarayoni maqsadga yo'naltirilgan bo'lishi muhim bo'lib, dastlab o'quvchining mavjud bilim darajasi

aniqlanadi, so'ng yangi bilimlar beriladi, keyinchalik esa ushbu bilimlarning amaliy vaziyatlarda qo'llanishi ta'minlanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qitish davrining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Texnologiyalar tez rivojlanayotgan bir paytda pedagogikaning asosiy vazifasi faqat tayyor ma'lumot berish emas, balki o'quvchini mustaqil izlanishga yo'naltirish, kreativ fikrlash va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila olish ko'nikmasini shakllantirishdan iborat. Shu nuqtai nazardan o'qitish jarayonida talaba faolligini oshirish, ularni muloqotga, fikr almashishga va mustaqil izlanishga rag'batlantirish muhim o'rin tutadi.

O'quvchining ichki motivatsiyasi o'qitish davrining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Rag'batlantirish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchini jarayonda faol ishtirok etishga undaydi. Bunday faol ishtirok bilimlarning mazmunli va chuqur o'zlashtirilishiga olib keladi. Buning natijasida zamonaviy ta'limning asosiy talabi bo'lgan "natijaga yo'naltirilgan o'qitish" amaliyotda o'z aksini topadi. O'quvchi nafaqat tushunchalarni biladi, balki ularni hayotiy vaziyatlarda qo'llay oladi, tahlil qiladi, xulosa chiqaradi va ijodiy yondashadi.

Bugungi kunda o'qitish jarayoni innovatsiyalar bilan boyitilmoqda. Raqamli platformalar, multimediya vositalari, sun'iy intellektga asoslangan o'quv tizimlari, individual va adaptiv yondashuvlar o'qitish davrining sifatini oshirmoqda. Bunday texnologiyalar yordamida o'qitish jarayoni yanada samarali, qiziqarli va o'quvchi ehtiyojiga moslashgan shaklga kelmoqda. Shuningdek, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro hamkorlik kuchayib, bilim berish jarayoni ko'proq amaliy, tahliliy va interaktiv tus olmoqda.

Umuman olganda, o'qitish davri ta'lim jarayonining barqarorligi va samaradorligini ta'minlovchi, o'quvchining intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan eng muhim bosqichlardan biridir. Zamonaviy kompetensiyalarga ega, mustaqil fikrlaydigan, kreativ yondasha oladigan shaxsni shakllantirish aynan ushbu davrning sifat va mazmuniga bog'liq.

MUHOKAMA VA NATIJA

Zamonaviy ta'limda o'qitish davrini samarali tashkil etish masalasi hanuzgacha dolzarbligini yo'qotmagan. Har qancha innovatsion texnologiyalar joriy etilmasin, ko'plab maktab va oliy ta'lim muassasalarida dars jarayoni an'anaviy, bir tomonlama, o'quvchini passiv tinglovchi sifatida shakllantiruvchi holatda saqlanib qolmoqda. Dars vaqtining noto'g'ri taqsimlanishi, metodlarning xilma-xilligi yetarli darajada qo'llanilmasligi, o'quvchilarning individual ehtiyojlari e'tibordan chetda qolishi, bilimni mustahkamlovchi refleksiya nuqtasining yetishmasligi o'qitish davrining to'liq samarali kechishiga to'sqinlik qiladi. Natijada o'quvchida chuqur anglash, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish va mustaqil fikrlash jarayoni sust rivojlanadi. Bu esa

ta'lim sifatining pasayishiga, o'quvchining darsga bo'lgan qiziqishining kamayishiga va kompetensiyalar shakllanishida uzilishlarga sabab bo'ladi.

Yuqoridagi muammolarning yechimi o'qitish davrini ilmiy asosda qayta ko'rib chiqish, uni psixologik va didaktik tamoyillar asosida modernizatsiya qilishni talab etadi. Avvalo, o'quvchi faoliyatini markazga qo'yadigan, tahlil qilish, solishtirish, baholash, qo'llash kabi yuqori darajadagi fikrlash operatsiyalariga yo'naltirilgan metodlarga ustuvorlik berish zarur. O'qitish jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, hamkorlik pedagogikasi, amaliy mashg'ulotlarga tayangan o'qitish, muammoli vaziyatlar orqali bilim berish kabi metodlar natijadorlikni sezilarli oshiradi. Shuningdek, raqamli ta'lim vositalaridan o'rinli foydalanish, adaptiv platformalar orqali individual o'quv trayektoriyalarini yaratish va darsdan so'ng reflektiv tahlilni joriy etish o'quvchining o'zlashtirish jarayonini mustahkamlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qitish davri to'g'ri tashkil etilganda o'quvchining o'quv faoliyatiga bo'lgan qiziqishi oshadi, dars jarayonida ishtiroki faollashadi, ularda mustaqil fikr yuritish, tahlil qilish va amaliy vazifalarni bajarish ko'nikmalari tez shakllanadi. Faol metodlardan foydalanish o'quvchilar o'rtasida muloqot madaniyatini kuchaytiradi, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularda muammoga ijodiy yondashish qobiliyatini oshiradi. Darsda qo'llanilgan interaktiv mashg'ulotlar, vizual va raqamli resurslar o'quvchining mavzuni chuqur anglashiga yordam beradi, natijada o'zlashtirish darajasi ancha yuqori bo'ladi.

Muhokama jarayoni shuni tasdiqlaydiki, o'qitish davrining sifatli tashkil etilishi ta'lim samaradorligini belgilovchi yetakchi omildir. Psixologik-pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashgan metodik rejalashtirish o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb qiladi, ularda bilimni ongli egallash jarayonini shakllantiradi. Zamonaviy ta'lim talab qilayotgan kompetensiyalar – mustaqil fikrlash, muloqot, jamoada ishlash, ijodkorlik, masalalarni hal qilish kabi ko'nikmalar aynan o'qitish davrida shakllanishi sababli mazkur bosqichni takomillashtirish pedagogik jarayonning eng muhim vazifasidir. Dars strukturasi to'g'ri qurilganda va metodlar o'rinli qo'llanganda o'qitish jarayoni nafaqat samarali, balki o'quvchi uchun qiziqarli va motivatsion bo'lib boradi.

XULOSA

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qitish davrini to'g'ri va samarali tashkil etish ta'lim jarayonining sifat va natijadorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Tadqiqot ko'rsatdiki, o'qitish davri nafaqat yangi bilimlarni yetkazish, balki o'quvchining bilimlarni chuqur anglashi, mustahkamlashi, mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishiga qaratilgan murakkab va uzluksiz pedagogik jarayondir. Ta'lim samaradorligi o'qitish davrining mazmuni, metodikasi va tashkil etilishiga bevosita bog'liq bo'lib, aynan shu bosqichda o'quvchining shaxsiy rivojlanishi va ichki motivatsiyasi shakllanadi.

Amaliyotda o'qitish jarayonida vaqt taqsimoti, metodlarning xilma-xilligi va o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishdagi kamchiliklar ta'lim sifatining pasayishiga olib kelmoqda. Shu bois, o'qitish davrini zamonaviy psixologik-pedagogik tamoyillar asosida qayta ko'rib chiqish va metodik jihatdan takomillashtirish zarur. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar, interaktiv va faol o'qitish metodlari, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish o'quv jarayonini qiziqarli, maqsadga muvofiq va yuqori natijali qilishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, o'quvchilarni mustaqil izlanishga, muammoli vaziyatlarda kreativ yondashishga rag'batlantirish ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. O'qitish davrining to'g'ri tashkil etilishi ta'lim jarayonining barqarorligi, o'quvchilarning kompetensiyalarini shakllantirish hamda ularning ijtimoiy va intellektual rivojlanishini ta'minlaydi.

Shu bois, pedagogik jarayonda o'qitish davrining mazmuni va uslubini muntazam takomillashtirish, individual ehtiyoj va texnologik imkoniyatlarga moslashtirish – zamonaviy ta'limni yanada samarali qilish hamda yuqori malakali, kreativ fikrlaydigan va mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxslarni tarbiyalash uchun muhim shartdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University* (4th ed.). McGraw-Hill Education.
2. Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). *How People Learn: Brain, Mind, Experience, and School*. National Academy Press.
3. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.
4. Jonassen, D. H., & Land, S. M. (Eds.). (2012). *Theoretical Foundations of Learning Environments* (2nd ed.). Routledge.
5. Sattarov, M. T. (2018). *Pedagogika va ta'lim nazariyasi*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
6. Mirzaev, O. R. (2020). *Zamonaviy ta'lim metodikalari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
7. Islomova, N. M. (2019). *Ta'limda raqamli texnologiyalar va interaktiv metodlar*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti.
8. OpenAI. (2024). *Artificial Intelligence and Educational Innovations*. OpenAI Research Publications.